

Evropa: ukazuje cestu.

Proč EU musí při tvorbě strategie rozvojové spolupráce pamatovat na seniory?

Jakožto největší dárce rozvojové pomoci stojí Evropská unie v čele boje proti chudobě. Její dosavadní úspěchy při poskytování pomoci tak, aby se skutečně dostala k těm nejpotřebnějším, si zaslouží oslavu.

Mohla toho ale udělat víc. Evropa může a musí být příjemným místem k životu pro všechny věkové skupiny, včetně seniorů. Vůči starším občanům bude skutečně „přátelská“, uzná-li jejich schopnosti a příspěvek k rozvoji společnosti, a dá-li jim možnost aktivně se podílet na tvorbě rozvojové strategie a programů EU.

Dnes mají tvůrci rozhodnutí v EU příležitost postavit se do čela snah učinit svět přátelštějším ke starším občanům. Tento dokument nastiňuje, proč a jak by to měli udělat.

Obsah:

Shrnutí	3
V čem je problém?	4
Proč je začlenění seniorů důležité?	5
Co je potřeba udělat?	6
Stáří si žádá činy	7
Příběhy zápasů a podpory	8

Organizace HelpAge International pomáhá starším lidem domoci se svých práv, bránit se proti diskriminaci a překonat chudobu, aby mohli žít důstojně, v bezpečí, aktivně a zdravě.

Europe: Leading the way (originál):
Publikováno HelpAge International
HelpAge International, PO Box 70156, London WC1A 9GB, UK
Tel +44 (0)20 7278 7778 Fax +44 (0)20 7713 7993
info@helpage.org
www.helpage.org

Překlad z anglického originálu:
ŽIVOT 90, o.s. (www.zivot90.cz)
Copyright ©HelpAge International 2011
Registered charity no. 288180

Fotografie: Benedicte Desrus/HelpAge International (front page, p.4, p.8), Benjamin Schilling/HelpAge International (p.2, p.3, p.6), MUSA (p.7), Emma Judge/HelpAge International (p.8, p.9), Caroline Dobbing/HelpAge International (p.9), Jeff Williams/HelpAge International (p.10), Azuma Nakahira/HelpAge International (p.10), Barbara Dockalova/HelpAge International (p.11), Antonio Olmos/HelpAge International (p.11)

ADA
Age Demands Action

Age Action
IRELAND
For All Older People

Cordaid

HelpAge International
global network

Tato publikace je součástí celosvětové kampaně „Age Demands Action“ („Stáří si žádá činy“), která se zasazuje o ochranu práv starších lidí a boj proti diskriminaci na základě věku kdekoli na světě. Jejimi organizátory jsou HelpAge International a HelpAge Global Network.

Tento dokument byl vytvořen s finanční pomocí Evropské unie. Za jeho obsah zodpovídá výhradně organizace HelpAge International, a v žádném případě nemůže být chápán jakožto vyjádření názorů Evropské unie.

Shrnutí

- Obyvatelstvo světa stárne nebyvalým tempem. Do roku 2050 se počet seniorů (lidí starších než 60 let) ve srovnání se současným stavem ztrojnásobí, a dosáhne 2 miliard.
- Tuto změnu pocítí nejvíce méně vyvinuté oblasti světa, kde roku 2050 bude žít téměř 80 procent starších lidí.
- Jedním z největších problémů, s nímž se starší lidé potýkají, je nedostatek či absence zajištěného příjmu. V celém světě polovina seniorů nemá zaručen příjem a méně než jeden z pěti lidí starších než 60 let pobírá důchod.

Přesto jsou senioři při tvorbě globálních strategií, definici cílových skupin a vodítek pro boj proti chudobě opomíjeni – jakoby byli neviditelní. Zatímco vodítka EU pro poskytování rozvojové pomoci výslovně podporují práva jiných zranitelných skupin, o právech seniorů se nezmiňují.

V důsledku tohoto vyloučení senioři z celosvětového hlediska patří k nejchudším skupinám obyvatelstva. Odhaduje se, že 100 milionů starších mužů a žen musí vystačit s (v přepočtu) méně než jedním dolarem denně. A jelikož celosvětově počet seniorů roste, bude se zvyšovat i počet lidí žijících v extrémní chudobě. O to těžší bude pro mezinárodní společenství dosáhnout globálních cílů v úsilí o zmírnění chudoby.

Pokud tento trend bude pokračovat, fenomenální podíl, jimž starších lidí sami mohou přispět ke zmírnění chudoby – ku vlastnímu prospěchu, prospěchu své rodiny a širší komunity – přijde vniveč.

Celosvětová síť HelpAge International vyzývá Evropskou unii, aby prosazovala práva seniorů všude ve světě. Chceme, aby její pomoc odpovídala potřebám starších mužů a žen, a aby senioři měli možnost aktivně se účastnit tvorby rozvojových strategií a programů EU.

EU může a měla by ukazovat cestu mezinárodnímu společenství dárců. Mohla by se ujmout vedení tím, že bude pamatovat na seniory při formulaci programovacích vodítek pro oblast finančních nástrojů rozvojové spolupráce EU a Evropského rozvojového fondu (ERDF) na období let 2014 – 2020.

V čem je problém?

Rozhodování o tom, jak má být EU pomoc distribuována těm, kteří ji nejvíce potřebují, závisí na politických a programových dokumentech. Tyto dokumenty jsou následně použity ke stanovení národních strategií uvnitř té které země. Staří lidé však v nich nejsou téměř zmiňováni a výsledkem je, že práva starších lidí a širší souvislosti týkající se stárnutí jsou přehlíženy.

Jak proces probíhá.

- Hlavním politickým dokumentem, podle kterého EU postupuje při realizaci rozvojové spolupráce, je Evropský konsenzus o rozvoji z roku 2005. V tomto dokumentu je specificky zmíněna nutnost předcházet diskriminaci a je zde také přímo uvedeno: „Společenství usiluje o prevenci sociálního vyloučení a o potírání diskriminace všech skupin“.

Ale nezmiňuje starší lidi.

Na základě tohoto dokumentu vytváří EU směrnice, které její Delegace po celém světě používají pro práci s národními vládami při rozhodování, jak nejlépe alokovat evropský rozvojový rozpočet. Například v případě EDF (Evropský rozvojový fond) současné směrnice zmiňují následující průřezová témata:

“... rovnost žen a mužů, podpora lidských práv, práva dětí a původních obyvatel, udržitelné životní prostředí a boj proti HIV/AIDS si vyžadují zvláštní pozornost jako hlavní témata” .

Starší lidé nejsou opět zmíněni.

- Tyto směrnice jsou využívány pro přípravu CSPs (Strategických plánů zemí) a NIPs (Národních indikativních programů) ve kterých se stanoví, jak budou evropské peníze v té které zemi použity. Tyto dva dokumenty směřují evropské peníze na individuální rozvojové projekty realizované nevládními organizacemi nebo národními vládami. Pokud nejsou starší lidé do těchto klíčových dokumentů zahrnuti stává se, že se k nim evropská rozvojová pomoc nedostane.

- Analýza několika Strategických plánů ze zemí, které s námi na této problematice spolupracují (např. v Keni, Mozambiku, Jižní Africe a Filipínách) ukázala pouze několik, v podstatě zanedbatelných, zmínek o starších lidech a jejich potřebách. Naproti tomu děti, ženy a mladí lidé jsou systematicky zmiňováni ve všech strategiích cílených na chudobu, zdraví, zaměstnání a vzdělání.

Proč je začlenění seniorů důležité?

Začlenění starších lidí je důležité proto, že starší muži a ženy jsou součástí řešení jak odstranit chudobu. Významným způsobem přispívají ke zlepšení života svých rodin a svých komunit. Potřebují ale správný druh podpory, aby tak mohli činit – a to je prostor, do kterého může vstoupit Evropská unie.

Klíčové evropské rozvojové politiky a programovací dokumenty musí reagovat na výzvy k odstranění chudoby tím, že umožní starším mužům a ženám naplňovat jejich práva a plně se účastnit rozvojových programů. Takové začlenění starších lidí vyústí v následující přínosy:

Rozvojové země budou lépe schopné vyrovnat se s rostoucím problémem chudoby ve stáří.

- Starší lidé jsou často chudší než jiné věkové skupiny a lidé starší 70ti let jsou nejvíce ohroženi rizikem chudoby ze všech věkových skupin. Vzhledem k tomu, že počet starších osob žijících v rozvojových zemích se do roku 2050 rapidně zvýší je zde vážné nebezpečí, že se nepodaří úspěšně dosáhnout a udržet Rozvojové cíle tisíciletí (MDGs).

Z omezení chudoby starších lidí budou mít prospěch také další věkové skupiny, které jsou na starších lidech závislé.

- Podpora starších lidí ze strany rodiny má klesající úroveň díky faktorům jako jsou změny ve složení tradiční rodiny, migrace, dopady HIV a AIDS. Statistiky ukazují, že stále více starších mužů a žen se dostává do role pečovateli o své děti a vnuky. Výzkumy dokazují, že osoby, které jsou chudé ve stáří, předávají svojí chudobu mladší generaci. Tito starší lidé a jejich děti tak budou tvořit většinu z 900 milionů lidí žijících v chudobě v roce 2015 i v případě, že by Rozvojových cílů tisíciletí (MDGs) bylo dosaženo.
- Pokud starší lidé obdrží správnou pomoc (jako např. důchod nebo zdravotní péči) budou schopni významně přispívat zbytku společnosti. Například starší člověk může využít svojí penzi na nákup více potravin pro celou domácnost a to má přímý dopad na ostatní generace. To je třeba případ z Jižní Afriky, kde studie ukázala na příkladech mladých dívek, které žijí v domácnosti s pravidelným příjmem z důchodu, že jsou o 3 – 4 cm vyšší než je průměr u těch, které takto nežijí.

Vyzdvihováním potřeb starších lidí a uznáváním jejich přínosu, který mohou mít, by Evropská unie měla podněcovat místní komunity a vlády k ochraně práv starších lidí a k boji proti jejich diskriminaci.

- Je oprávněná obava, že práva starších lidí nejsou chráněna stejně jako práva ostatních ohrožených skupin. Například zatímco práva dětí nebo původních obyvatel jsou jasně zmíněna v klíčových programech a politických dokumentech Evropské unie, práva starších lidí nejsou přímo uvedena.

Evropská unie musí toto opomenutí reflektovat ve svých rozvojových politikách a programech. Dokud to neudělá budou starší lidé vystaveni vyloučení ať již na základě nedostatečného přístupu ke zdravotní péči, odmítání dědických práv, násilí a zneužívání nebo absenci sociální bezpečnosti.

Co je potřeba udělat?

Vyzýváme Evropskou unii aby podporovala práva starších lidí po celém světě tím, že je aktivně zapojí do svých rozvojových politik a programů.

Žádáme vlády členských zemí a Evropský parlament aby se zasadily o to, že pomoc ze strany Evropské komise bude stáří přátelská a že:

- **Otázky globálního stárnutí se stanou průnikovým tématem rozvojových politik Evropské unie** v souladu s klíčovými prioritami přijatými Madridským mezinárodním akčním plánem pro otázky stárnutí (MIPAA) v roce 2002. Tento plán zdůraznil důležitost zahrnutí otázek stárnutí do národního rozvojového rámce a pro odstranění chudoby. To je důležitá příležitost pro Evropskou unii přispět k dosažení cílů MIPAA v době jejího 10tého výročí .
- **Demonstruje svojí oddanost starším lidem a jejich právům.** S využitím společného programovacího procesu by měla být práva starších lidí začleněna jako průběžné téma do všech finančních instrumentů Evropské unie pro nadcházející plánovací období 2014 – 2020, zvláště do programového průvodce Evropského rozvojového fondu (EDF) a do Strategických plánů jednotlivých zemí (CSP).

Evropská unie uznala důležitost stárnutí tím, že vyhlásila rok 2012 Evropským rokem aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity. Je to jedna z možností, kterou Evropská unie může ukazovat cestu ke zlepšení života starších lidí po celém světě. Pokud této možnosti nevyužije počet starších lidí žijících v extrémní chudobě se bude zvyšovat a bude mnohem těžší pro mladou generaci zlomit tento cyklus chudoby. Členové Evropského parlamentu a členské státy Evropské unie musí jednat rychle a zajistit, aby pomoc Evropské unie dosáhla svého hlavního cíle, t.j. vymýcení chudoby.

Stáří si žádá činy

Stáří si žádá činy (ADA) je nejširší kampaní, která se snaží globálně bojovat proti diskriminaci a chudobě všude tam, kde se vyskytuje. Aktivita kampaně probíhá po celý rok ale klíčovým datem je 1. říjen vyhlášený OSN jako Mezinárodní den seniorů. Během minulých 4 let se kampaň rozšířila po celém světě, z 26 zemí v roce 2007 do více než 55 zemí v roce 2011.

Během této kampaně apelují starší lidé po celém světě na své vlády aby se ujaly vedoucí role v boji proti věkové diskriminaci a podpořily boj starších lidí proti chudobě. Chtějí změnu ve vnímání starších lidí jako těch, kteří nejsou pro společnost důležití a nemají jí co nabídnout. V rozvojových zemích aktivní skupiny starších lidí lobují za klíčové reformy jako např. bezplatný přístup k základní zdravotní péči, za důchody a za podporu činností zajišťující jejich živobytí.

HelpAge International spolupracuje se svými partnery v České republice, Irsku, Nizozemí a Slovinsku společně se skupinami seniorů v rozvojových zemích. Naší snahou je vzbudit solidaritu mezi různými generacemi s důrazem na stárnutí a otázky rozvoje a motivovat lidi k jednání, které by chránilo práva starších lidí.

Mnoho starších i mladších lidí v Evropě pracuje na šíření povědomí o stárnutí a rozvojových otázkách mezi občany Evropské unie. Spolupracují se svými partnery v rozvojových zemích na propagaci většího začlenění starších lidí a různých programech pomoci. Evropské kampaně mají podobu „ Běhů solidarity „, konferencí nebo šíří rozvojová témata cestou tisku.

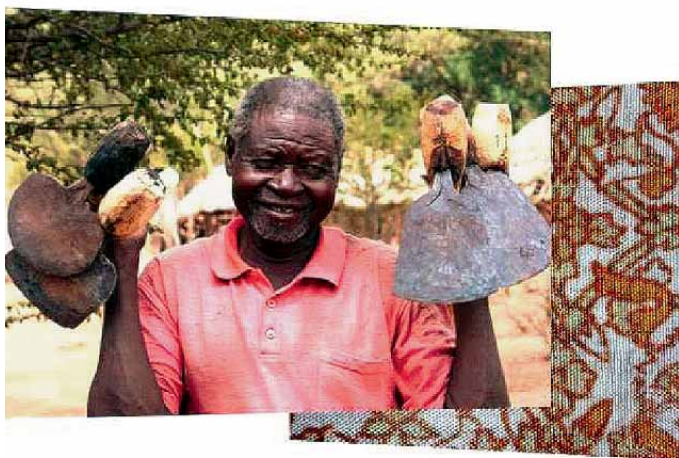
Příběhy podpory a strádání

Cílem Evropského konsensu o rozvoji (European Consensus on Development) je zabývat se problémem chudoby v souvislosti s mnoha různými dalšími tématy, jako je např. zdravotní péče, vytváření příjmů a infrastruktura. Na následujících příkladech ukážeme, jak starší občané mohou významně přispět ke zmírnění své vlastní chudoby i chudoby své rodiny a širšího společenství, pokud se jim v těchto oblastech dostane patřičné podpory.

Uvedené příběhy ale také ukazují, že pokud se těmto lidem správné podpory nedostane, jsou odsouzeni k životu neustálého zápolení, které jim a jejich rodinám nedovolí vymanit se z chudoby a jejich potomkům nedává žádné životní šance.

Některá jména byla změněna, aby byla ochráněna identita protagonistů těchto příběhů.

Zaměstnanost, vytváření příjmů a sociální soudržnost

Podpořen: Phini, 72 let, Mosambik

Dvaasedmdesátiletý Phini Supinho žije ve vesnici v mosambické provincii Tete. Živil se jako tesař, zhoršení zdravotního stavu mu ale zabránilo nadále provozovat své řemeslo.

Prostřednictvím organizace HelpAge International získal peněžní příspěvek, který mu umožnil překvalifikovat se na kováře.

Dnes, po čtyřech letech, jeho kovářství prosperuje a zásobuje zemědělskými nástroji celou vesnici.

„Nakupují u mě i lidé z okolních vesnic. Dřív museli jezdit hodně daleko, až do Tete.“

„Tím, že tu vyrábím tyhle nástroje, své obci prokazují dobrou službu. Velké motyky prodávám za 50 000 meticalů (1,5 eura), přičemž v Tete stojí 120 000

(3,7 eur). Mám teď dost peněz na to, abych pro svou rodinu zajistil základní potraviny jako cukr, olej a sůl a v těžkých dobách kukuřici,“ chlubí se Phini.

Strádající: Josephine, 78 let, Keňa

Josephině Napkonde je 78 let a žije v Keni. Stará se o pět dětí, které opustila její příbuzná.

Od státu nedostává žádnou penzi, a tak musí pracovat od pěti hodin ráno do půlnoci, aby děti užívala.

„Mojí touhou do budoucna je mít vlastní dům. Po manželově smrti jsem mohla dostat nějaký pozemek, o půdu se ale podělili jeho bratři.“

„Mým štěstím jsou moje děti a Bůh, který mi dává sílu pracovat. Jsem podnikavá, a od rána do noci jsem v jednom kole.“

„Můj den začíná v 5 hodin ráno. Připravím dětem snídani a pošlu je do školy. Pak si jdu po své práci a domů se vracím v poledne, abych dvěma z mých dětí uvařila oběd. Večer připravím večeři a dbám na to, aby se děti převlékly do pyžama, když jdou spát. Sama chodím spát pozdě, až kolem půlnoci.“

Veřejná správa, demokracie, rozvoj a lidská práva

Podpořena:
Angelina, 65 let, Keňa

Angelina přesvědčila své starší spoluobčany, aby se dali dohromady a požadovali lepší zacházení v místní nemocnici.

„V nemocnici s námi zacházeli ošklivě. Museli jsme hodiny čekat a lékaře jsme se někdy ani nedočkali. Pro ošetřovatelky jsme byli prostě starci a stařeny, které už nemá smysl léčit.“

„Dvě skupiny 10 starších lidí se vydali za dr. Muthokou, ředitelem všeobecné nemocnice v Kangundo, 20 km daleko.“

„Řekli jsme mu, že když jsme šli za nemocničním lékařem, nevydal nám správné léky nebo nám řekl, že je nemá. Doktor Muthoka nás poslal domů a řekl nám, abychom nějaký čas počkali, že provede změny, aby se tato situace zlepšila.“

„Od této schůzky jsem pak byla v nemocnici třikrát. Teď je tam velmi čisto, jsou tam nová oddělení a každý pacient má lůžko sám pro sebe.“

Strádající:
Sato, 72 let, Tanzanie

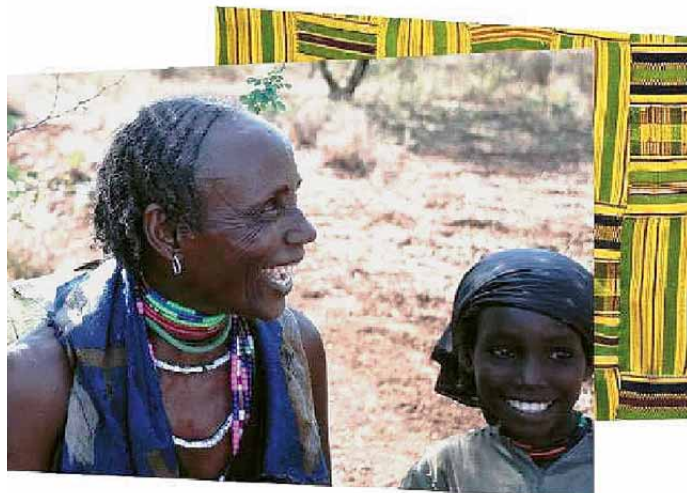
Sato utekla z domova poté, co byla obviněna z čarodějnictví a stala se terčem útoku. Policie proti útočníkovi nevniesla žádné obvinění.

„Byla jsem vdaná, ovdověla jsem ale, když jsem byla ještě mladá. Měli jsme pět dětí. Jednou v noci, v roce 2000, jsem byla přepadena ve svém domově. Útočník – nevím, kdo to byl – mi usekl ruku. Moje nemocná sousedka šla za šamanem, aby ji léčil, ten ale naznačil, že jsem ji uhra-nula. To, že jsme staří a žijeme sami, přeci ještě nezna-mená, že jsme čarodějnice, lidé si ale myslí, že musíme čarovat, abychom se uživily.“

„Útočník mě napadl mačetou a vážně mě zranil na hlavě. Začala jsem křičet a snažila jsem se chránit si hlavu pravou rukou, a on mi ji usekl. Policie pak zatkla podezřelého muže a dlouho ho držela ve vazební věznici, jeden jeho příbuzný byl ale také policista, takže zařídil, aby byl propuštěn, a tím to skončilo.“

Zásobování vodou a energií

Podpořena:
Teso, 64 let, Etiopie
(foto vlevo)

Ve vesnici, kde Teso žije, byl díky organizaci HelpAge vybudován rybník (haro) a nedaleko ní další alternativní zdroj vody pro období, kdy rybník vysychá. Vesnice má tak zajištěnou vodu po celý rok.

Teso, která se stará o pět dětí, tak nemusí několik hodin denně trávit chozením pro vodu a má víc času na práci.

„Když haro vysychají, bez generátoru a záložního zdroje vody bychom do dvou měsíců umřeli. Rybníky nestačí pokrýt potřeby obyvatelstva. Voda ze studní je také čistší.“

„Každý den chodím pro vodu a v buši sbírám palivové dříví. Někdy se mi nějaké podaří prodat na trhu. Když se zvířata odejdou pást, sbírám kořeny, které mohu prodat za 1 birr (6 centů) za svazek. Kořeny také používám k výrobě talířů a dekorativních nádob. Za rok stihnu udělat jen asi dvě, za každou, kterou se mi podaří prodat, ale mohu dostat 100 birrů (6 eur).“

„Učím své děti vyrábět různé předměty, aby si také mohly vydělat nějaké peníze, které jim pomohou.“

Strádající:
Jursun, 75 let, Kyrgyzstán

Jursun je 75 let. Žije ve společné domácnosti s jednou ze svých dcer, zetěm a třemi vnoučaty – dvěma dívkami a jedním chlapcem. Jedna vnučka nechodí do školy, protože má rozštěp rtu.

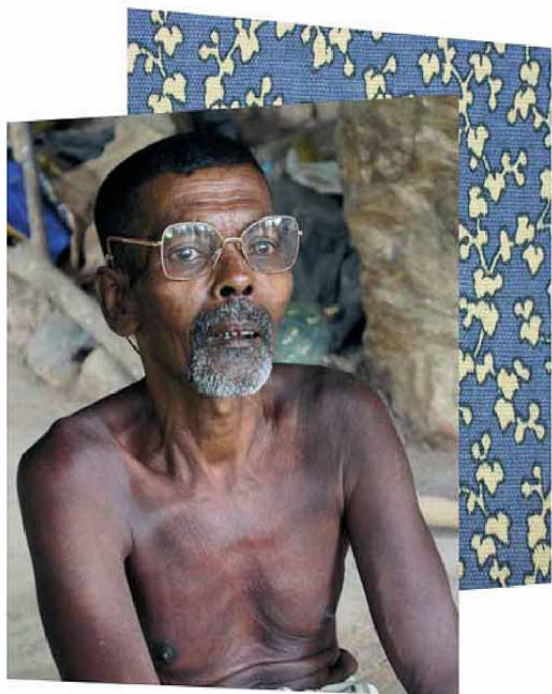
Jediným zdrojem příjmu pro celou rodinu je mzda Jursuniny dcery a dávky – kolem 700 somů (16 eur) – které dostává na postiženou dívčenko. To jim ale nestačí na to, aby v zimě nemrzli.

„V zimě se nám žije těžko, protože nemáme dost peněz na to, abychom si koupili pořádné palivo, například uhlí. Obvykle topíme usušeným křovím a hnojem, palivy, které nejsou moc výhřevná a teplo nám dlouho nevydrží. Protože potraviny jsou také drahé, obvykle jíme jen chleba a zapijíme ho čajem bez cukru nebo mléka.“

Infrastruktura, zdravotní péče, doprava a telekomunikace

Podpořen:
RM Dharmadasa, 69 let, Srí Lanka

Panu Dharmadasovi je 69 let. Již 18 let žije se svou partnerkou v jeskyni, poté, co ho jeho děti vystěhovaly z domu. Má syna, dceru a tři vnoučata. Dcera ho občas navštěvuje, je ale velmi chudá. Jeho syn si sice vydělává, otce ale nenavštěvuje. Do nejbližší vesnice, kde si pan Dharmadasa může nakoupit nějaké potraviny a prodat násady ke košťatům, které vyrábí, to jsou 2 km.

Pan Dharmadasa má problém se zrakem a potřebuje brýle. Doprava je pro něj velký problém. Dostává sice od státu měsíčně 100 rupií (65 centů) v hotovosti, ale zajet si autobusem do místní nemocnice, vzdálené 10 km, si sotva může dovolit: zpáteční jízdenka stojí 80 rupií (50 centů). Velice by chtěl nové brýle, protože se špatným zrakem se mu těžko vydělává na živobytí.

Pobočka HelpAge ve Srí Lance provozuje pojízdné ordinace, poskytující lékařské služby (včetně péče o zrak) starším lidem v celé zemi. Díky ní si pan Dharmadasa může nechat zdarma vyšetřit zrak a předepsat brýle, a nemusí se trmácet daleko do města.

Strádající:
Genaro, 74 let, Peru

Ačkoliv celý život pracoval, Genaro nepobírá žádný důchod. Prodává želé, aby uživil sebe a svou nemocnou manželku.

„Pracoval jsem u stavební firmy dvacet let. Měl jsem ale nehodu a musel jsem skončit. Mám nárok na měsíční důchod 700 solů (196 eur) od svého bývalého zaměstnavatele, dosud jsem ale od něj nedostal ani centav.“

„V posledních 10 letech živoříme, jak se dá. Vstávám v 5 ráno, abych připravil kelímky želé, které pak prodávám na místním trhu po jednom solu (25 centů). Ceny potravin rostou tak rychle, že nemůžu prodat tolik, abych měl na zaplacení všeho, co potřebujeme.“

„I když jsem chlap, někdy brečím, protože mám takový vztek, že nedokážu vydělat dost na to, abych koupil ženě léky, které by jí pomohly, co mám ale dělat?“

Vysvětlivky:

- ¹ UNDESA (UN Department of Economic and Social Affairs), Population Division, 'World Population Ageing (Stárnutí světového obyvatelstva) 2009', New York, United Nations, 2009
- ² UNDESA (United Nations Department of Economic and Social Affairs), Population Division, 'World Population Ageing 2009', New York, United Nations, 2009
- ³ Forteza A, Lucchetti L and Pallares-Miralles M, 'Measuring the coverage gap' (Měření propasti mezi příjmy v praceschopném a důchodovém věku), in R Holzman, D Robalino and N Takayama (eds), Closing the coverage gap: role of social pensions and other retirement income transfers (Překlenutí propasti mezi příjmy v praceschopném a důchodovém věku: úloha sociálních důchodů a dalších zdrojů příjmů v důchodovém věku), Washington DC, World Bank, 2009
- ⁴ UNDESA, Population Ageing Wallchart (Graf stárnutí obyvatelstva) 2006, Population Division 2006
- ⁵ The European Consensus on Development (Evropský konsensus o rzvoji) 2005, odst. 97, 'Social cohesion and employment' (Sociální soudržnost a zaměstnanost), www.enpi-programming.eu/wcm/en/what-is-enpi-programming/political-framework/the-european-consensus-on-development.html
- ⁶ European Development Fund (EDF) Programming Orientations for National and Regional Programming (Vodítka EDF pro tvorbu národních a regionálních programů)
- ⁷ UNDESA (UN Department of Economic and Social Affairs), Population Division, World Population Ageing 2009, New York, United Nations, 2009
- ⁸ Chronic Poverty Research Centre (CPRC), The chronic poverty report 2004–05 (Zpráva Centra pro výzkum chronické chudoby za léta 2004-2005), Manchester, CPRC, 2009, str.3
- ⁹ Case (2001) citováno v Barrientos A a Lloyd-Sherlock P, Non-contributory pensions and social protection (Bezprísspěvkové důchody a sociální ochrana), International Labour Organization (ILO), 2002
- ¹⁰ United Nations Report of the Second World Assembly, The Madrid International Plan of Action on Ageing (Zpráva 2. světového shromáždění OSN, Madridský mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí), 2000

HelpAge International
PO Box 70156
London WC1A 9GB, UK
Tel +44 (0)20 7278 7778
Fax +44 (0)20 7713 7993
info@helpage.org
www.helpage.org

HelpAge International EU Office
22-28 Avenue D'Auderghem
1040 Brussels, Belgium
Tel: +32 2 740 27 11
Fax: +32 2 740 27 20

